

Hoofdstuk 2

Dossieranalyse

In dit hoofdstuk analyseert Myria twee gerechtelijke dossiers van mensenhandel waarin het als burgerlijke partij volledige inzage heeft gekregen. Het geeft een inzicht in de wijze waarop een onderzoek wordt opgestart en gevoerd op het terrein. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk voor de belangrijkste uitbuitingsvormen een beeld van het fenomeen mensenhandel geschetst. De analyse is gebaseerd op de processen-verbaal van die dossiers en is vooral toegespitst op het criminele systeem en het slachtofferperspectief. We lichten in de eerste plaats de synthese-pv's, waarin de speurders het dossier samenvatten, grondig en kritisch door. Er gaat ook veel aandacht naar de aanvankelijke pv's die informeren op welke basis het dossier concreet opgestart werd en of er slachtoffers geïntercepteerd en gedetecteerd werden. Daarnaast bevat het dossier de pv's met de verhoren van slachtoffers, verdachten en getuigen; de informatie-pv's; de mappen van de afgeluisterde gesprekken op basis van de telefoontap; de observatierapporten en tot slot de rapporten van rogatoire commissies. Het bestuderen van concrete dossiers is een hoeksteen om het beleid te evalueren. Dat leidt tot kennis over de implementatie van het opsporings- en vervolgingsbeleid op het terrein, en over de knelpunten die daarbij opduiken. Samen vormen die bevindingen ook een belangrijke informatiebron voor de focussen van de jaarverslagen en een onmisbare basis om aanbevelingen te formuleren.

1. Seksuele uitbuiting: Nigeriaans dossier-Meccano met slachtoffer Eunice

Inleiding

Dit Nigeriaanse dossier uit Brussel over feiten die zich afspeelden tussen 2016 en 2018 leidde tot veroordelingen voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting, exploitatie van ontucht, criminele organisatie en illegaal verblijf.⁴⁶³

Er waren vier beklaagden van wie er drie bij verstek werden veroordeeld. Alleen de Nigeriaanse beklagde die in België verbleef kon worden gearresteerd. Voor de andere beklaagden werd er een Europees aanhoudingsbevel uitgevaardigd maar zij konden nog niet worden aangetroffen en gearresteerd. Drie Nigeriaanse prostitutieslachtoffers en Myria hebben zich burgerlijke partij gesteld.

Opmerkelijk in dit dossier is het feit dat de Nigeriaanse Eunice die vermoord werd door een klant een van de slachtoffers was van het netwerk. Eunice werd nadien het symbool van de precaire situatie van Nigeriaanse sekswerkers in Brussel. Er werd een documentaire over haar gemaakt en er werd in Brussel een straat naar haar vernoemd.

⁴⁶³ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021, Zichtbaar onzichtbaar*, pp. 59-60: Corr. Brussel (Nederlandstalig), 12 januari 2021, 26e k. (definitief), zie de [website van Myria](#).

1.1. | Netwerk

1.1.1. | Structuur netwerk

De criminele organisatie steunde op het familiale netwerk van de hoofdbeklaagde in Nigeria. Diens vader is een machtig stamhoofd in Benin City en bekleedt daar een belangrijke positie. Ze ontplooiden hun criminele activiteiten in Nigeria, Niger, Libië, Italië, Frankrijk en België.

Binnen het criminele milieu stond de familie bekend voor mensensmokkel en mensenhandel. Ze smokkelden Nigeriaanse meisjes naar Europa met het oog op uitbuiting in de prostitutie. Zij deden dat ook op bestelling van 'madammen' in België en Frankrijk. Daarvoor werkten ze samen met andere Nigeriaanse families zoals die rond "mama M"⁴⁶⁴. Uit de gesprekken van de telefoontap bleek er een concurrentiële sfeer te heersen tussen deze families. Zo werd er opgescheept over wie het meest had verdiend.

De hoofdbeklaagde P. verbleef vooral in Italië, waar hij een verblijfsvergunning op humanitaire gronden had gekregen. Hij had binnen het criminele milieu een reputatie als expert van de Libische route en had nauwe banden met de contactpersonen langs die smokkelroute. Ook was hij de eigenaar van een van de *safehouses* in Noord-Italië waar de gesmokkelde Nigeriaanse slachtoffers op hun doortocht moesten verblijven.

Zijn vader, het stamhoofd, is een voodoo priester die in Nigeria de slachtoffers onderwierp aan een *voodoo-shrine* waarbij ze moesten zweren nooit te spreken met de politie en nooit te vluchten. Ook mochten zij nooit de namen van hun smokkelaars of uitbuiters prijsgeven en moesten ze zweren om altijd hun smokkelschuld af te betalen. Hij speelde een relevante rol binnen het netwerk in Nigeria. Hij werd in dit dossier niet vervolgd maar kwam ook nooit op Europees grondgebied.

De zus van de hoofdbeklaagde, een van de andere beklaagden, bracht de gesmokkelde slachtoffers onder in haar appartement in Noord-Italië dat een belangrijk verzamelpunt vormde voor de Nigeriaanse gesmokkelde meisjes die door hen uit de kampen in Zuid-Italië werden opgehaald. Nadien werden zij door haar seksueel uitgebuit in België en in Frankrijk. Daarnaast stuurde ze slachtoffers voor seksuele uitbuiting naar een medebeklaagde K. in Frankrijk. In Brussel werden de slachtoffers aanvankelijk in de

straatprostitutie ingezet om eventueel later in vitrines te werken. De slachtoffers stonden er onder controle van de gearresteerde medebeklaagde M., die veroordeeld werd. Zij regelde in Brussel de prostitutie, zamelde het geld van de slachtoffers in en beheerde in Vilvoorde het *safehouse* van de slachtoffers. Bij de prostitutie werd er gebruikgemaakt van het 'Yemeshe'-systeem. Dat is een *modus operandi* binnen het Nigeriaanse prostitutiemilieu waarbij een meisje dat geen vaste prostitutieplaats heeft van een contractuele prostituee de mogelijkheid krijgt om zich voor enkele uren te prostitueren achter haar vitrine. Als tegenprestatie moet het meisje 50 procent van haar inkomsten uit prostitutie afstaan aan de contractuele prostituee. Voor een kwartier sekswerk moesten ze de klant 20 euro vragen.

De broer van de hoofdbeklaagde was vermoedelijk een van de beheerders van een kamp in Sicilië (Italië) waar de gesmokkelde Nigeriaanse slachtoffers arriveerden en werden ondergebracht.

1.1.2. | Link mensensmokkel

De smokkelkampen bevinden zich in Valderice nabij Palermo (Sicilië) met de 'hotspots' waar de Nigeriaanse slachtoffers uit Libië per boot arriveren en nadien in 'kampen' worden geplaatst. Uit de verklaringen van vroegere en huidige slachtoffers en dankzij contacten met de Italiaanse autoriteiten weet de politie dat deze regio een grote concentratie van Nigeriaanse criminele netwerken kent.

In opdracht van Nigeriaanse 'madammen' halen hun bendeleden de gesmokkelde Nigeriaanse meisjes uit de 'kampen' om hen nadien te vervoeren naar het noorden van Italië, meer bepaald naar Ferrara, Jesolo, Varzi en Rovigo waar de Nigeriaanse netwerken actief zijn. Daar worden ze 'geparkeerd' in *safehouses* van de beklaagden of van familieleden van de Nigeriaanse 'madammen'. Nadien worden de slachtoffers naar hun eindbestemming in Frankrijk gebracht of verder naar onder meer België waar ze seksueel worden uitgebuit.

Het Nigeriaanse slachtoffer F. legde tijdens haar verklaring uit hoe het smokkeltraject van haarzelf, Eunice en het slachtoffer H. vanuit Nigeria naar Italië was verlopen:

"Wij vertrokken met een bus richting Kano State. In die bus zaten wij met ruim vijftig personen. Vanuit Kano gingen we verder met verschillende voertuigen tot in Libië. De hele reis tot in Libië duurde ongeveer

464 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 76-84.

twee weken. Wij kwamen er aan in Sabah en werden ondergebracht in een wijk die 'Prince Getto' wordt genoemd. In die wijk kregen we onderdak van een Nigeriaanse man, bijgenaamd 'Prince', die het gelijknamige getto beheerde. Daar dienden wij ongeveer een week te blijven. Nadien werden wij allemaal in Hilux-voertuigen, een soort jeeps, gepakt en tot aan de kust gebracht. Deze tocht door de woestijn duurde drie weken. Tijdens dat traject kwamen meerdere tientallen mensen om het leven, omdat zij door fysieke uitputting van de jeeps vielen. In de woestijn wachtte hen een gewisse dood. Ik kon blijven aanklampen en raakte zo tot aan de kust."

"Zodra we aan de kust aangekomen waren, werden wij ondergebracht in een getto waar wij een week moesten wachten. Op een zondagnacht werd ons plots meegedeeld dat wij de oversteek van de Middellandse Zee gingen maken. Voor die oversteek werden de zogenoemde "lappa-lappa"-boten gebruikt. Het betreft hier grote opblaasbare boten, waarin telkens bijna 150 mensen dienden plaats te nemen. Bij ons vertrek werden er vijf van die "lappa-lappa"-boten gebruikt, dus ik schat dat wij in totaal met een zeshonderdtal personen waren. Wij vertrokken met de boten rond middernacht. De volgende ochtend omstreeks zeven uur werden we gered door de Italiaanse kustwacht."

Het Nigeriaanse slachtoffer H. dat haar vergezeld had samen met Eunice gaf tijdens haar verklaring meer details over de oversteek, waarbij er sprake was van ontvoering:

"Op het moment dat de boot vertrekkensklaar was, werden wij tegengehouden door Arabieren en overgebracht naar een gebouw. Zij vroegen om contact op te nemen met de smokkelaars of met de mensen voor wie wij bestemd waren. Zij moesten dan geld vragen voor onze vrijlating. Een smokkelaar is naar het gebouw gekomen om ons vrij te kopen, waarna we werden teruggebracht naar zijn getto."

Tijdens de slachtofferverklaringen was er eveneens sprake van pogingen tot verkrachting. Zo probeerde smokkelaar A. het slachtoffer H. in een *safehouse* in Italië te verkrachten toen zijn vriendin afwezig was:

"Ik wil er nog op wijzen dat de vriendin van A. normaal gezien altijd in de woning aanwezig was. Op een dag was zij er evenwel niet en toen heeft A. geprobeerd mij te verkrachten. Ik verbleef een tiental dagen in deze woning."

1.2. | Asiel

Meerdere Nigeriaanse slachtoffers hadden asiel aangevraagd in Lille (Frankrijk). Daartoe werden zij verplicht door de beklagden. Uit de telefoongesprekken bleek dat een van de verdachten daarbij een faciliterende rol speelde. Volgens de politie is dat een typische werkmethode van deze netwerken: "Uit ervaring weten we dat Nigeriaanse mensenhandelaars zich bedienen van deze *modus operandi* om te voorkomen dat hun slachtoffers na een politiecontrole in België naar Nigeria worden gerepatriëerd. Met een Franse asielaanvraag worden zij alleen over de Belgisch-Franse grens gezet en zijn ze op korte termijn opnieuw actief in het Brusselse prostitutie milieu."

Deze vaststellingen deden de politie vermoeden dat het netwerk zich niet alleen inliet met het smokkelen en seksueel uitbuiten van hun slachtoffers, maar eveneens in Frankrijk asielpcedures opstartte voor deze slachtoffers.

De beklagden maakten daarnaast gebruik van *black taxis*⁴⁶⁵ om hun slachtoffers nog meer uit te buiten bij hun asielaanvraag. Met deze *black taxis* werden de slachtoffers vanuit Frankrijk naar België overgebracht en in Brussel gedropt bij de verdachten. Daarnaast bleek uit de vaststellingen dat deze *black taxis* ook naar Frankrijk reden om daar met de Mastercards van de slachtoffers gelden te innen. Deze Mastercards werden in Frankrijk ter beschikking gesteld van de slachtoffers nadat ze daar asiel hadden aangevraagd. Een Mastercard vertegenwoordigt een maandelijks bedrag van 320 euro per slachtoffer.

1.3. | Opstart van het onderzoek

Op 19 januari 2017 legde het Nigeriaanse slachtoffer F. vanuit het gesloten centrum in Brugge via haar asielaadvocaat bij de onderzoeksrechter in Brussel een klacht met burgerlijke partijstelling neer voor mensenhandel en mensensmokkel tegen de hoofdbeklaagde. De federale gerechtelijke politie (FGP) Brussel kwam vervolgens naar het gesloten centrum om haar te verhoren. Op basis van haar gedetailleerde verklaringen contacteerde de politie de Brusselse referentiemagistraat mensenhandel die haar toeliet tot het slachtofferstatuut mensenhandel. Daarop werd ze

⁴⁶⁵ Een niet-reglementair taxibedrijf dat zijn chauffeurs in het zwart laat werken.

doorverwezen naar een gespecialiseerd opvangcentrum voor slachtoffers van mensenhandel waar zij werd opgevangen.

Het Nigeriaanse slachtoffer F. was op 5 november 2016 tijdens het tippelen door de lokale politie aangetroffen op de openbare weg in de prostitutiebuurt van Sint-Joost-ten-Node. Tijdens de politiecontrole bleek dat zij geen verblijfsdocumenten had en ze werd overgebracht naar het gesloten centrum in Brugge. Daar diende zij een asielverzoek in dat geweigerd werd, ook op het niveau van het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS). In het beroep tegen die beslissing van het CGVS bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (RvV) verwees haar advocaat naar haar verklaringen dat ze tot straatprostitutie gedwongen werd en naar België gesmokkeld werd. Indien zij weigerde, dreigde ze te worden vermoord. Volgens de advocaat wist het CGVS dat ze opgepakt was door de politie tijdens het tippelen. Op vragen over haar prostitutieactiviteiten, reisweg, smokkelaars en verblijf in België had ze geen concrete antwoorden gegeven omdat ze volgens haar raadsman te bang was. De RvV bevestigde de weigering van het CGVS dat het asielverhaal ongeloofwaardig vond. Het slachtoffer had haar advocaat verteld dat ze absoluut niet terug kon naar Nigeria. Daarop heeft de asieladvocaat overlegd met het slachtoffer en heeft zij beslist een klacht neer te leggen bij de onderzoeksrechter tegen de hoofdbeklaagde, alle nodige informatie te bezorgen aan het parket en de onderzoeksrechter en mee te werken waar nodig. Dit toont hoe belangrijk het is dat asieladvocaten worden gesensibiliseerd rond het slachtofferstatuut van mensenhandel. In een latere fase kunnen slachtoffers dan geholpen worden door een gespecialiseerde strafrechtadvocaat die vertrouwd is met mensenhandel en eventueel door een gespecialiseerd opvangcentrum kan worden aangesteld, zoals dat hier het geval was.

Het is belangrijk om te beseffen dat daders contact opnemen met hun slachtoffers in gesloten centra om hen te manipuleren. Zo verklaarde het slachtoffer F. tijdens haar verhoor dat de hoofdbeklaagde haar in het gesloten centrum had opgebeld met eenzelfde boodschap:

“Sinds ik hier in het gesloten centrum in Brugge zit, heeft P. mij al meermaals opgebeld. Hij verzekerde me dat ik me niet ongerust moest maken. Zelfs als ik zou worden teruggestuurd naar Nigeria, zou hij ervoor zorgen dat ik opnieuw naar Europa zou worden gebracht. En dat binnen de maand.”

1.4. | Gerechtig onderzoek

Onderzoeksdaden

Het onderzoek werd gevoerd op basis van een telefonieonderzoek met retrozollers op de gekende oproepnummers van de beklagden en de slachtoffers – onder wie de overleden Eunice –, inzage in het dossier van “mama M.” met info van de telefoontap, het verhoor van de slachtoffers en getuigen, huiszoekingen in de *carré* aan het Brusselse Noordstation en een bankonderzoek.

Sociale media

Tijdens hun verhoor toonden de slachtoffers aan de speurders de Facebookprofielen van de beklagden en zij identificeerden hen op basis van hun foto's. Zo identificeerde slachtoffer H. beklagde K. die in België en Frankrijk actief was: “Wanneer u me vraagt of K. een Facebookprofiel heeft, kan ik zeggen dat zijn Facebooknaam X is. U toont me een foto van dat Facebookprofiel. Ik herken daarop K.”

Financieel onderzoek

De meeste Nigeriaanse slachtoffers moesten een smokkelschuld van 30.000 euro afbetalen. Meerdere slachtoffers hadden het grootste deel al afbetaald via prostitutiewerk. Een van hen verklaarde dat zij wekelijks tussen de 400 en 600 euro gaf.

De slachtoffers moesten hun prostitutiegelden 's maandags naar een “*Afrika Shop*”⁴⁶⁶, een Afrikaanse kapperszaak, brengen. De uitbater fungeerde als een Nigeriaanse geldkoerier en bracht het prostitutiegeld nadien via Western Union naar de familie van de daders in Nigeria.

Daarop werd er een bankonderzoek uitgevoerd naar betalingen en ontvangsten die met de kaart van Western Union en andere bankkaarten werden gedaan.

Op basis van een telefonieonderzoek met zoller en het verhoor van een beklagde konden de speurders bij de criminele organisatie eveneens een contrastrategie tegen witwasonderzoeken blootleggen. Daaruit bleek dat de beklagde contacten had in de haven van Antwerpen om auto's te laten verschepen naar Nigeria. Met de prostitutiegelden werden in België tweedehandswagens

⁴⁶⁶ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, p. 77 en 79.

gekocht om de criminele oorsprong van de opbrengsten te verdoezelen. Die werden nadien met veel winst verkocht in Nigeria.

1.5. | Slachtofferanalyse

1.5.1. | Rekrutering slachtoffers

In dit dossier werden er dertien Nigeriaanse slachtoffers door de politie getraceerd maar ze konden niet altijd worden opgespoord. Vijf slachtoffers konden wel worden geïdentificeerd door de politie, van wie er drie in het slachtofferstatuut mensenhandel terechtkwamen.

De slachtoffers kenden hun eindbestemming niet. Meerdere slachtoffers wisten wel dat zij in de prostitutie moesten werken. Sommigen hadden alleen een vage belofte rond werk gekregen.

Uit de slachtofferverklaringen bleek dat zij zich in een bijzonder kwetsbare positie bevonden. Alle slachtoffers zaten in een heel precaire financiële en/of familiale situatie, omdat zij de financiële middelen nodig hadden om hun gezin (mee) te onderhouden, om de verzorging van een ziek familielid te betalen of omdat zij wees waren.

Bij hun vertrek uit Nigeria moesten ze bij de vader van de hoofdbeklaagde een voodoo-ritueel ondergaan, waarbij ze beloofden te gehoorzamen aan hun uitbuiters en hun smokkelschulden van 25.000 à 30.000 euro volledig af te betalen. De families van de daders en de slachtoffers kenden elkaar goed, zodat op deze wijze druk kon worden uitgeoefend.

1.5.2. | Detectie slachtoffers

Meerdere Nigeriaanse slachtoffers van wie er via telefoongegevens en digitale berichten sporen waren in het dossier konden niet worden teruggevonden. Andere slachtoffers bleken aanvankelijk niet geïnteresseerd in het slachtofferstatuut, al kon uiteindelijk meestal hun vertrouwen worden gewonnen.

Eunice, het slachtoffer dat later door een klant vermoord werd, was een van de vijf slachtoffers die door de politie werden geïntercepteerd. Bij een politiecontrole van een vitrine in Brussel was Eunice weggevlucht en zij had zich verstopt in de toiletten. Ze bleek in het bezit van een asielaanvraag die was afgeleverd in Lille (Frankrijk) en kon op basis daarvan worden geïdentificeerd. Eunice

verklaarde dat zij sinds een paar maanden in België was en daarvoor een zestal maanden in Lille had verbleven. Ze beweerde uit vrije wil als prostituee te werken. Zij wilde geld verdienen om haar ernstig zieke moeder in Nigeria financieel te helpen. Omwille van haar illegale verblijf werden haar vingerafdrukken afgenomen en kreeg ze van de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) een bevel om het grondgebied te verlaten (BGV).

Eunice werd onrechtstreeks door het slachtoffer F. mee aangezet om een gespecialiseerd opvangcentrum voor slachtoffers van mensenhandel te contacteren. Dat is een mooi voorbeeld van sensibilisering van slachtoffers door lotgenoten. Maar het bleek niet succesvol, omdat het slachtoffer met wie zij rechtstreeks contact had zelf niet onmiddellijk geïnteresseerd was.

Zo verklaarde het slachtoffer F. hoe ze het slachtoffer H. en Eunice daartoe gestimuleerd had. Het slachtoffer F. was toen al in begeleiding bij Payoke en had telefonisch nog contact met het slachtoffer H. dat samen met Eunice in hetzelfde *safehouse* in Vilvoorde zat:

“Ik heb H. toen nog voorgesteld om af te spreken in het Centraal Station van Antwerpen om met hen naar Payoke te gaan en te vertellen dat ook zij slachtoffers waren. H. liet me verstaan dat zij op dat moment bezig was met een project, zonder daarover in detail te treden. Zodra dat project achter de rug zou zijn, zou ze me contacteren om samen naar Payoke te gaan. Het contact tussen H. en mij werd op bevel van P. (hoofdbeklaagde), die haar smartphone begon te controleren, beëindigd. Zo niet zou H. in de problemen komen.”

Uiteindelijk legde het slachtoffer H. aan de politie uit hoe ze via een ziekenhuis terecht kwam bij PAG-ASA, wat het belang aantoont van sensibilisering van ziekenhuizen voor indicatoren van mensenhandel:

“Nadat ik zwaar was toegetakeld door een klant, waren de verwondingen zo ernstig dat een ziekenhuisopname nodig bleek. Nadien werd ik overgedragen aan PAG-ASA. Daar kwam ik tot het besef hoe precair mijn situatie was. Zodoende kwam ik in contact met jullie diensten, waar ik mezelf aangaf als slachtoffer van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting.”

Bij het slachtoffer R. kon stapsgewijs het vertrouwen worden gewonnen door het gespecialiseerde Afrikateam van de Brusselse federale gerechtelijke politie (FGP) en de tolk, een Nigeriaans voormalig prostitutieslachtoffer dat de vooedocultuur kent en ervaringsdeskundige is.

Nadat de FGP opdracht had gekregen van de magistraat om het slachtoffer te verhoren, konden ze haar alleen aantreffen in de vitrine. Op vraag van de politie volgde zij hen zonder te protesteren naar het politiekantoor voor een gesprek. De politie beschreef het verloop daarvan als volgt:

“Aanvankelijk maakte R. geen aanstalten om ons haar situatie uit te leggen. Geconfronteerd met al de aanwijzingen en elementen in het dossier en bijgestaan door de tolk, liet R. ons evenwel snel verstaan dat zij wel degelijk een slachtoffer was van mensenhandel en seksuele uitbuiting en dat ze door het netwerk van de beklagden naar België was gesmokkeld en door hen werd gedwongen om zich in Brussel te prostitueren.”

Er waren ook Nigeriaanse slachtoffers in gesloten centra die niet in het slachtofferstatuut terechtkwamen, omdat ze niet tijdig doorverwezen werden naar een gespecialiseerd opvangcentrum. Zo wou de politie het vijfde geïdentificeerde slachtoffer van het netwerk verhoren dat na een politiecontrole bij straatprostitutie opgesloten werd in het gesloten centrum in Brugge.

Bij aankomst kreeg de politie te horen dat ze al overgebracht was naar het gesloten asielcentrum 127bis in Steenokkerzeel en op dat moment gerepatriëerd werd naar Rome in Italië.

1.5.3. | Slachtofferstatuut

Het slachtoffer F. lag aan de basis van het onderzoek en had via haar advocaat vanuit een gesloten centrum bij de onderzoeksrechter een klacht neergelegd tegen de beklagden.

Ze verklaarde dat tijdens haar rekrutering in Nigeria in augustus 2016 de hoofdbeklaagde valse beloftes had gemaakt over een jobaanbieding als mecaniciens in Italië. Zij zou hem daarvoor 25.000 euro verschuldigd zijn. Dat geld zou ze hem met haar verdiensten in Italië terugbetalen.

Toen ze na haar gevaarlijke smokkeltrip (zie *supra*) in zijn *safehouse* in Italië aankwam en hem vroeg naar haar werkplaats als mecaniciens, lachte de hoofdbeklaagde haar uit en antwoordde hij dat die in België lag en ze naar daar moest reizen. Zodra zij in België aangekomen was, werd zij geconfronteerd met de rauwe werkelijkheid en werd ze ondergebracht in een woning in de Brusselse

Noordwijk. Dezelfde dag dat ze onder bedreigingen tot straatprostitutie gedwongen werd, werd zij opgepakt door de lokale politie en opgesloten in het gesloten centrum van Brugge.

Het slachtoffer F. werd nadien nog drie keer verhoord en bevestigd over nieuwe elementen in het onderzoek. Daaruit bleek dat zij doodsbedreigingen had gekregen en dat over een ander slachtoffer een vloek werd uitgesproken:

“Er is wel een meisje I. dat door P. (hoofdbeklaagde) werd gesmokkeld. Ik vernam dat I. zou zijn weggelopen. P. vervloekte het meisje en hij zei me toen dat ik nooit mocht weglopen. Anders zou hij me doden.”

Daarnaast had ze de politie verwittigd dat de hoofdbeklaagde haar had proberen te contacteren in het opvangcentrum en dat ze haar begeleiders daarvan op de hoogte had gebracht. Kwestie dat de begeleidingsvoorwaarden – geen contact met de vermoedelijke uitbuiters – niet werden geschonden.

Indien een slachtoffer ophield met betalen vooraleer de schulden waren afgelost, werd er door de beklagden of hun familie druk uitgeoefend, zowel op de slachtoffers als op hun familie, door bij hen langs te gaan of telefonisch contact te zoeken, zodat zij het werk en de terugbetalingen zouden hervatten. Zo werd het slachtoffer F. in de dagen na haar arrestatie meermaals gebeld door de hoofdbeklaagde en later ook door zijn broer gecontacteerd.

Daarnaast werden de families van de slachtoffers ter plaatse in Nigeria bedreigd. Op basis van mails van de slachtoffers H. en R. kon de politie vaststellen dat hun families werden opgezocht door de daderfamilies. Voorts kon de politie daaruit afleiden dat alle betrokkenen van het netwerk, zowel in Nigeria als in Italië, nauwgezet op de hoogte werden gehouden van de gebeurtenissen in België. Dat gaf hun de gelegenheid om bijzonder dreigend uit de hoek te komen naar de slachtoffers toe en hen fysiek en mentaal enorm onder druk te zetten.

Op basis van haar contacten met het thuisfront verwittigde het slachtoffer H. in oktober 2018 via PAG-ASA de politie dat de familie van de gearresteerde beklagde van plan was om zich te richten tot de Oba (koning van Benin City)⁴⁶⁷:

⁴⁶⁷ In Nigeria is de Oba een persoon met een heel belangrijke religieuze functie en een grote morele autoriteit. De Oba is het religieuze hoofd van de Edocultuur en kan worden beschouwd als de koning van de deelstaat Edo. De Oba op het moment van de feiten (2018) werkte tussen 1981 en 1982 bij de Verenigde Naties, daarna diende hij als ambassadeur van Nigeria in meerdere landen, waaronder Italië. Tijdens zijn ambassadeurschap in Italië kwam hij in aanraking met Nigeriaanse mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting, aangezien Italië als transitland wordt gebruikt.

“Zij zeiden naar zijn paleis te willen gaan om daar een voodoovloek uit te spreken. Ze willen dat de persoon die verantwoordelijk is voor de arrestatie van M. vervloekt wordt, dat ze bijvoorbeeld gek wordt of iets dergelijks.”

Het is niet geweten of dat gebeurd is en of dat enig effect heeft gehad. De Oba heeft integendeel al eerder tijdens een speciaal bijeengeroepen ceremonie op 18 maart 2018 meegedeeld dat hij een voodoovloek uitspreekt tegen iedereen die illegale migratie faciliteert. Tegelijk heriep hij alle vloeken die mensenhandelaars jegens slachtoffers hadden laten uitspreken.⁴⁶⁸

2. Economische uitbuiting: Dossier rond kippenkwekerijen in Turnhout

Inleiding

Dit dossier heeft betrekking op mensenhandel met het oog op economische uitbuiting waarbij er gebruik werd gemaakt van valse detacheringen, schijnzelfstandigheid en illegale tewerkstelling. De feiten speelden zich af tussen december 2004 en juli 2012 binnen de kippenkwekerijsector. Zeven beklagden stonden terecht, waaronder een Belg van Bulgaarse afkomst, vier Bulgaren en twee vennootschappen. Los van de tenlastelegging mensenhandel, stonden ze terecht voor diverse feiten zoals witwaspraktijken, fiscale en sociale inbreuken. De correctionele rechtbank van Turnhout⁴⁶⁹ achtte de tenlasteleggingen tegen alle beklagden bewezen. Nadat de hoofdbeklaagde beroep had aangetekend werd hij in 2019 vrijgesproken door het hof van beroep in Antwerpen⁴⁷⁰.

2.1. | Netwerk

2.1.1. | Structuur netwerk

Vanaf 2005 werkten een veertigtal Bulgaarse arbeiders als kippenvangers in een van de firma's van de hoofdbeklaagde en zijn broer (medebeklaagde). De arbeiders waren ofwel illegaal tewerkgesteld, ofwel fictief gedetacheerd vanuit Bulgarije, ofwel werkzaam als schijnzelfstandige. De uitbuiting kan in twee fasen worden opgesplitst.

De eerste fase bestond uit uitbuitingssituaties met valse detacheringen en illegale tewerkstelling. Zo had de hoofdbeklaagde samen met familieleden via detachering een frauduleuze constructie opgezet om aan de sociale en fiscale verplichtingen in België te ontsnappen. Geen van de gedetacheerde arbeiders was voordien onderworpen aan de sociale zekerheid in Bulgarije. Evenmin hadden ze een arbeidsvergunning in België. De Bulgaarse arbeiders moesten tegen een laag loon en zonder onkostenvergoeding veeleisende fysieke arbeid verrichten en dat vele nachtelijke uren lang, zonder enige sociale bescherming. De tijdelijke huisvesting die de hoofdbeklaagde voor meerdere arbeiders geregeld had voldeed absoluut niet. Daarnaast was er in de eerste fase ook sprake van illegale tewerkstelling. Zo moesten ze in het zwart op proef werken.

In een tweede fase was er sprake van schijnzelfstandigheid binnen de Belgische firma's waarvan de hoofdbeklaagde en zijn familie de leiding hadden. De betrokken schijnzelfstandigen verschilden in principe niet van hun collega-arbeiders en verdienden hetzelfde loon. De Bulgaarse schijnzelfstandigen kregen aandelen (zonder daarvoor iets te betalen), tekenden een aantal documenten in een taal die zij niet begrepen, kenden hun statuut niet, kregen een uurloon en wisten niet dat ze zelfstandigen waren.

Deze constructies hadden de hoofdbeklaagde en zijn familie aanzienlijke winsten opgeleverd. Ondanks de verschillende controles en zelfs de aanhouding van de hoofdbeklaagde zette de familie haar activiteiten onverstoord voort. Omdat hij steevast als de goedkoopste werd gekozen door zijn klanten kregen andere bedrijven weinig kansen op de markt. Door deze sociale en economische ontwrichting van de sector kon de organisatie onder de marktprijs werken, waardoor

468 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, p. 55.

469 Corr. Antwerpen, afdeling Turnhout, 20 december 2017. Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 121-122. Deze beslissing is beschikbaar op de [website van Myria](#).

470 Hof van beroep Antwerpen, 13 november 2019. Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, pp. 88-89. Deze beslissing is beschikbaar op de [website van Myria](#).

oneerlijke handelspraktijken ontstonden en er van eerlijke concurrentie geen sprake meer was.

2.1.2. | Polyvalente criminele structuur

Uit het dossier kan volgens een proces-verbaal van de politie worden opgemaakt dat het jarenlange, planmatige plegen van misdrijven wijst in de richting van een criminele organisatie. Het streven naar winst en macht blijkt duidelijk uit de verklaring van de hoofdverdachte die aangaf dat hij president van Bulgarije wilde worden via de door hem opgerichte moslimpartij. De hoofdbeklaagde verklaarde dat hij – los van zijn investeringen in vastgoed – de opbrengsten vooral gebruikte voor de financiering van zijn politieke partij en activiteiten binnen en buiten Bulgarije. De jarenlange financiële fraude zag hij als een voorschot van de staat in het kader van zijn poging om aan de macht te komen.

De hoofdbeklaagde heeft verklaard dat de meeste arbeiders leden zijn van zijn partij. Dat kan worden bevestigd door het feit dat een meerderheid van de Bulgaarse werknemers een lidkaart van deze partij op zak had. Die konden in Antwerpen worden aangekocht voor vijf euro per stuk. Het is dus niet denkbeeldig dat de vele Bulgaarse arbeiders op een of andere manier verbonden waren met zijn partij, zodat volgens de politie mogelijk via deze weg een zekere vorm van schuldbinding is ontstaan, wat de machtspositie en afhankelijkheid versterkt heeft.

De hoofdbeklaagde zette binnen zijn vennootschappen constructies op met 'strovrouwen' om zijn criminele activiteiten voort te zetten. De organisatie oefende haar invloed uit op het politieke leven, de media, het openbare leven, de justitie en het bedrijfsleven. Dat vertaalde zich in de aandacht van de Bulgaarse media voor de arrestatie van de betrokkenen, de aandacht van de Bulgaarse autoriteiten en de Belgische veiligheidsdiensten.

Tijdens een diepgaandere analyse kon er worden vastgesteld dat het imperium van de beklaagden niet beperkt bleef tot de kippensector en er ook linken geweest waren met het prostitutiemilieu. Zo werden verschillende Bulgaarse arbeiders door de hoofdbeklaagde gedetacheerd naar Belgische vennootschappen die ook een activiteit hadden als café en bij de politie bekend stonden voor mensenhandel. Opmerkelijk was dat een van die cafés officieel een detailhandel in juwelen en sieraden was. Maar uit vaststellingen bleek dat deze vennootschap ook actief was in de kippensector. Tegelijkertijd was een van de

zaakvoerders al bij de politie gekend voor prostitutie, mensenhandel, bedreiging en fraude.

Daarnaast was de hoofdbeklaagde aandeelhouder van Belgische cafés waarvan er meerdere failliet gegaan waren en die ook verweven waren met het prostitutiemilieu. Een van de medebeklaagden was gekend bij de politie voor prostitutie en had verklaard dat ze een overstap had gemaakt van de horeca naar de kippenbranche. Ook werden er documenten aangetroffen omtrent de overname van een café in Nederland. Dat wijst op een (internationale) uitbreiding van hun criminele imperium.

Na deze kritische analyse kan de vraag worden gesteld in welke mate er een reconversie heeft plaatsgevonden van het prostitutiemilieu naar de kippensector.

2.2. | Opstart van het onderzoek

In februari 2011 werd de federale gerechtelijke politie (FGP) van Turnhout door collega's uit Antwerpen op de hoogte gebracht over illegale tewerkstelling binnen de kippensector. Ze stelden vast dat de betrokkene al gekend was in het kader van twee oudere dossiers in Antwerpen en Hasselt voor feiten van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting en daarnaast ook nog voor zware diefstallen. Daarop verwittigden zij de referentiemagistraat bij het parket en stelden ze voor om een multidisciplinaire controleactie te plannen. De magistraat ging daarmee akkoord. Het onderzoek werd opgestart door eerst een discrete en kortstondige politionele observatie uit te voeren. Daardoor konden ze zich een beeld vormen van de plaatsgesteldheid en de grootte van de uit te voeren controle. De multidisciplinaire controleactie vond plaats met leden van de FGP, de lokale politie, de dienst Toezicht op de Sociale Wetten (TSW), Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) en de Sociale Inspectie Antwerpen (latere RSZ-inspectie (ECOSOC-teams)). Na deze controle werd de hoofdbeklaagde verhoord en kon er een eerste beeld worden geschetst van zijn netwerk. Ook werden er drieëntwintig Bulgaren geïntercepteerd en later gerepatrieerd. Een maand later vond een tweede multidisciplinaire controle plaats waarbij nog eens negen Bulgaren werden geïntercepteerd en gerepatrieerd. Een jaar later was er in Hasselt nog een multidisciplinaire controle. Dit wijst erop dat de praktijken werden voortgezet, waardoor herhaalde controles noodzakelijk waren.

2.3. | Gerechtelijk onderzoek

2.3.1. | Onderzoeksdaden

Er werden vier huiszoeken verricht, drie met toestemming en een met een mandaat van de onderzoeksrechter. Tijdens de huiszoeking bij de hoofdbeklaagde werden USB-sticks aangetroffen die ledenlijsten van de Bulgaarse partij bevatten. Daarop werden ruim 21.000 Bulgaren teruggevonden, wat wees op een grote partij. Ook werd er een document aangetroffen dat betrekking had op een van de Bulgaarse firma's. Zo werden de eerste links gelegd tussen het kippenvangbedrijf en het eerder vermelde prostitutiemilieu met de Antwerpse cafés. Daarnaast werden er nog kopieën van identiteitskaarten aangetroffen.

In mei 2011 heeft de onderzoeksrechter van Turnhout een huiszoeking gevorderd in een pand dat onderverhuurd werd door de hoofdbeklaagde. De wooninspectie betrad samen met de FGP Turnhout het pand en stelde verschillende gebreken vast, zoals vocht in de daken, een gebrekkige luchtkwaliteit en een onveilige ingang. Er werd een verzoek tot onbewoonbaarverklaring overgemaakt aan de burgemeester van Beringen.

Ook op het internet werd er gezocht. Dat was een belangrijke bron van informatie rond de politieke activiteiten van de hoofdbeklaagde.

2.3.2. | Internationale samenwerking

In 2012 werd er ten laste van de beklagden een rogatoire commissie naar Bulgarije gestuurd op zoek naar aanwijzingen van mensenhandel, witwaspraktijken en belastingfraude door middel van getuigenverhoren; naar elementen voor het financieel onderzoek, zoals geldtransacties en bankrekeningen bij geldtransferagentschappen of banken; en naar informatie over het kadaster en de betrokken vennootschappen. Bij de financiële controle van de hoofdbeklaagde stelde de Bulgaarse overheid vast dat hij vijftig onroerende goederen in Bulgarije bezat. Deze gronden waren elementen van de witwaspraktijken van de hoofdbeklaagde. Drieëndertig van deze Bulgaarse gronden werden in beslag genomen met het oog op confiscatie.

2.3.3. | Financieel onderzoek

Na de eerste multidisciplinaire controle werd er een parallel financieel dossier opgestart voor witwaspraktijken. Daarbij was er een samenwerking met de witwascel van de FGP, de Bijzondere Belastinginspectie (BBI) en de substituut van de procureur des Konings voor fiscale aangelegenheden. Er werden onderzoeken verricht naar de bankrekening en geldtransacties.

Uit het onderzoek kon er worden geconcludeerd dat de hoofdbeklaagde in de periode van 2005 tot 2011 meer dan 1.400.789,73 euro aan inkomsten puurde uit zijn activiteiten die in geen enkele boekhouding werden geregistreerd.

De onderzoeksrechter had daarbij ook aandacht voor de kaalplukstrategie en gaf de volgende opdracht: "Gelieve al het nodige te doen om de onroerende eigendommen van X, zijn familie en zijn vennootschappen in beslag te nemen".

De meeste Bulgaarse arbeiders verklaarden dat zij tien tot twaalf euro per uur verdienden en in cash werden uitbetaald. Een van de klanten van het kippenvangbedrijf sprak dat tegen door het volgende te verklaren: "Bovendien wens ik te verklaren dat ze de beste en goedkoopste kippenvangers zijn. [...] Op uw vraag hoeveel kippenvangers verdienen per uur kan ik antwoorden dat ik ooit eens een bedrag van zes euro per uur heb horen vallen. Ze verdienen zeker geen twaalf euro per uur".

2.4. | Slachtofferanalyse

2.4.1. | Indicaties mensenhandel

Onder de slachtoffers die tewerkgesteld werden behoren er velen tot een ernstig gediscrimineerde minderheid, namelijk de Roma, zoals de hoofdbeklaagde het zelf formuleerde. Bij de rekrutering hebben de beklagden misbruik gemaakt van hun kwetsbare situatie. Verschillende slachtoffers verbleven illegaal in België.

De slachtoffers spraken alleen Bulgaars en waren afkomstig uit het armste deel van Bulgarije. Meerderen onder hen hebben verklaard documenten te hebben ondertekend in een vreemde taal (namelijk het Nederlands), waardoor zij hun status binnen de vennootschap niet kenden.

Zij werden economisch uitgebuit en waren volledig overgeleverd aan de willekeur van hun baas, de hoofdbeklaagde. De uren die ze moesten werken werden niet op voorhand bepaald, de ploegbaas belde hen wanneer er werk was en dan moesten ze klaarstaan. Daarbovenop waren de Bulgaarse werknemers economisch helemaal afhankelijk van hun werkgever. Zij moesten vele uren aan een stuk fysiek zware arbeid verrichten, vaak 's nachts. In de praktijk moesten de kippenvangers dagelijks meer dan 14 uur werken, waarvan maar een deel werd uitbetaald. Bovendien was het werk hygiënisch onverantwoord. Alle arbeiders werkten zonder enige bescherming in de kippenstallen, terwijl ze werden blootgesteld aan ammoniak. Ook dienden ze een deel van hun loon te geven aan de werkgever voor huisvesting. Tijdens een verhoor gaf de hoofdbeklaagde aan dat hij de Bulgaren huisvestte in een woning die later onbewoonbaar werd verklaard. Tot slot is het volgens de politiediensten ook mogelijk dat via het lidmaatschap van zijn politieke moslimpartij religieuze motieven hebben bijgedragen tot de vrijwilligheid van het werk.

2.4.2. | Slachtofferverklaring

Uit diverse slachtofferverklaringen bleek in welke precare positie de Bulgaarse arbeiders zich bevonden. Sommige arbeiders waren zelf vanuit Spanje gekomen om hier te werken. Een van de slachtoffers die in het zwart op proef moest werken verklaarde daarover: "Ik mag beginnen werken op proef. Hoe lang die proefperiode gaat duren, weet ik niet. Als ik goed werk, dan ga ik mogelijk een contract krijgen. Ik heb momenteel nog niets van papieren ondertekend". Een ander slachtoffer verklaarde dat hij geen verblijfsdocumenten had, al waren die wel aan hem beloofd.

Tweeëndertig Bulgaren werden na de multidisciplinaire controle gerepatrieerd. Opmerkelijk was dat er acht waren teruggekeerd. Tijdens een slachtofferverhoor met een schijnzelfstandige werd het volgende verklaard: "Toen ben ik na verhoor door de Dienst Vreemdelingenzaken gerepatrieerd naar Bulgarije. Ik ben maar twee dagen in Bulgarije gebleven. Nadien ben ik met de bus terug naar België gekomen. Er zijn nog een aantal andere gerepatrieerde Bulgaren meegekomen". Daarnaast verklaarde het slachtoffer dat bij zijn terugkomst de schoonzoon de rol van de hoofdbeklaagde na zijn arrestatie had overgenomen.

2.4.3. | Slachtofferstatuut

Bij de slachtoffers was er nauwelijks interesse in het verkrijgen van het slachtofferstatuut. Door de precare levensomstandigheden in Bulgarije en de culturele affiniteit zagen de arbeiders zichzelf niet als slachtoffers. "Ik weet wat het betekent om slachtoffer van mensenhandel te zijn. Ik voel mij geen slachtoffer van mensenhandel", werd door meerdere Bulgaarse werknemers verklaard. Twee Bulgaarse arbeiders hebben wel het statuut van slachtoffer van mensenhandel verkregen. Het eerste slachtoffer werkte als schijnzelfstandige in het kippenvangbedrijf en moest tijdens heel lange periodes fysiek zware arbeid verrichten. Het tweede slachtoffer was een serveerster in een café dat werd opgericht door de hoofdbeklaagde en waarvan zij onbezoldigd zaakvoerster was zonder daarvan op de hoogte te zijn ('strovrouw'). Omdat zij financieel niet rondkwam, werkte ze daarnaast ook in de kippenkwekerij. Zij verklaarde het volgende: "Zo hebben we die week nog in een aantal kwekerijen gewerkt. Na Herentals moesten we naar Brussel. Daar hebben we van 10 uur 's morgens tot de dag nadien 5 uur 's morgens gewerkt. Buiten Herentals en Brussel heb ik die week nog in verschillende kwekerijen gewerkt. Ik heb die week maar 50 euro gekregen". Nadat de FGP haar over het slachtofferstatuut in kennis gesteld had, werd zij doorverwezen naar een gespecialiseerd opvangcentrum voor slachtoffers van mensenhandel.

Uiteindelijk hebben twee actoren zich burgerlijke partij gesteld tijdens het proces. Dat waren het tweede slachtoffer en Myria.